

Rozhledy matematicko-fyzikální

Tereza Krejčí

Dělitelnost pro konečná zobrazení

Rozhledy matematicko-fyzikální, Vol. 100 (2025), No. 2, 13–25

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/153039>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2025

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ*:
The Czech Digital Mathematics Library <http://dml.cz>

- [2] Navarro, J.: *Tajemné π . Lze provést kvadraturu kruhu?* Dokořán, Praha, 2018.
- [3] Servi, L. D.: Nested square roots of 2. *Amer. Math. Monthly*, roč. 110 (2003), č. 4, s. 326–330.
- [4] Spíchal, L.: Aproximace čísla π pomocí zlatého řezu a kovových průměrů. *Rozhledy matematicko-fyzikální*, roč. 98 (2023), č. 4, s. 20–30.
- [5] Stewart, I.: *Neuvěřitelná čísla profesora Stewarta*. Argo/Dokořán, Praha, 2019.

Dělitelnost pro konečná zobrazení

Tereza Krejčí, Masarykova univerzita, Brno

Dělitelnost je jedním ze základních kamenů matematiky. V tomto článku budeme hledat odpověď na otázku, kam nás dělitelnost může zavést, když se na ni podíváme v netradičním kontextu.

Abychom dělitelnost mohli definovat, potřebujeme množinu prvků – v klasickém případě $\mathbb{Z}$ – a binární operaci¹⁾ na této množině – tedy násobení.

Definice 1. Necht $a, b \in \mathbb{Z}$. Řekneme, že a dělí b , pokud existuje celé číslo c takové, že

$$b = a \cdot c.$$

Úplně analogicky lze dělitelnost ale definovat i pro odlišné množiny a operace. My budeme pracovat s množinou konečných zobrazení a operací skládání.

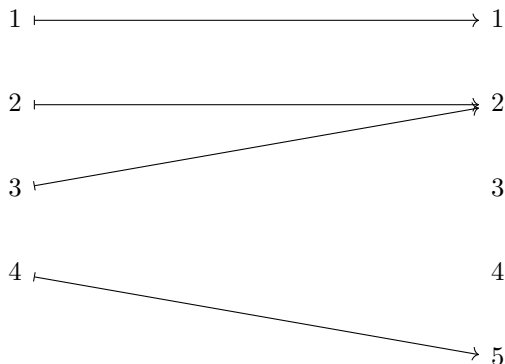
Zobrazením f mezi množinami A a B rozumíme množinu f uspořádaných dvojic (a, b) ; $a \in A, b \in B$ takovou, že pro každé a existuje právě jedno b , kde $(a, b) \in f$. Zobrazení tedy spočívá v přiřazení prvků z množiny obrazů ke vzorům z první množiny. Pokud $(a, b) \in f$, píšeme $f(a) = b$. Toto přiřazení budeme znázorňovat šipkami mezi vzory a obrazy. Složení zobrazení f a g značíme $g \circ f$ a chápeme jím zobrazení dané předpisem $g(f(x))$.

---

¹⁾ Binární operací rozumíme přiřazení $\mathbb{Z} \times \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$, tedy každé dvojici prvků přiřadíme jeden prvek, výsledek.

Aby se nám se zobrazeními lépe pracovalo a protože pro obecná zobrazení by vlastnosti dělitelnosti nebyly jednoznačné, budeme se zabývat pouze zobrazeními mezi konečnými ordinály. Konečným ordinálem $\underline{n}$, kde n je přirozené číslo, rozumíme množinu $\underline{n} = \{1, \dots, n\}$ se standardním uspořádáním.

Zobrazení $f: \underline{4} \rightarrow \underline{5}$ tedy může vypadat třeba takto:

Prvky konečných ordinálů jsou čísla, a tak je intuitivně uspořádáme. Přeházení pořadí prvků ale podstatu zobrazení nijak neovlivní – mohli bychom je klidně uspořádat i jinak a stále by se jednalo o stejné zobrazení.

Abychom tedy dospěli k větší jednoznačnosti, budeme se držet standardního uspořádání a zároveň budeme pracovat pouze se zobrazeními, která *zachovávají pořadí*. To znamená, že pokud pro dva vzory n a m zobrazení f platí $n \leq m$, pak platí i $f(n) \leq f(m)$.²⁾ Intuitivně si můžeme představit, že šipky jsou „rozmotané“ tak, aby se neprotínaly.

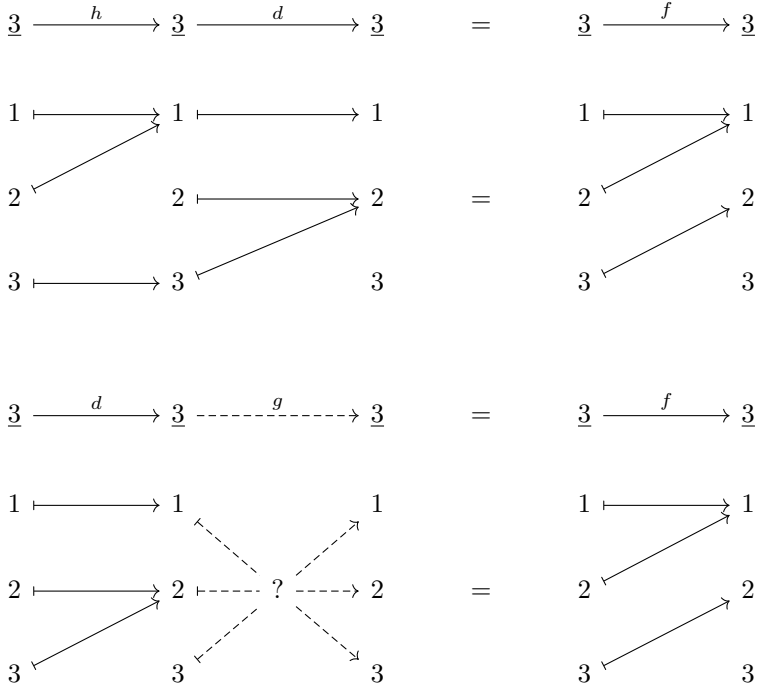
Od této chvíle předpokládejme, že zobrazení, s nimiž pracujeme, zachovávají pořadí, aniž bychom to pokaždé specifikovali. Díky tomu získáme například jednoznačné bijekce³⁾, které jsou mezi konečnými ordinály vždy identitami.

Nyní už se můžeme pustit do definice dělitelnosti pro konečná zobrazení. Je ale potřeba uvědomit si, že operace skládání zobrazení není

²⁾ Také říkáme, že f je neklesající nebo neostře rostoucí zobrazení.

³⁾ Bijekcí (neboli bijektivním zobrazením) rozumíme zobrazení, které je zároveň injektivní i surjektivní. To znamená, že každému prvku z množiny vzorů přiřadí právě jeden obraz a zároveň každý prvek z množiny obrazů má právě jeden vzor.

komutativní, tedy obecně neplatí $h \circ g = g \circ h$. Proto je možné, že zobrazení d dělí zobrazení f „z jedné strany“ (platí $f = d \circ h$ pro nějaké zobrazení h), už ale neexistuje zobrazení g takové, že $f = g \circ d$, jak můžeme vidět na obrázku níže.

Musíme tedy rozlišit *pravou* a *levou* dělitelnost.

Definice 2. Řekneme, že zobrazení $d: \underline{k} \rightarrow \underline{m}$ zprava dělí zobrazení $f: \underline{n} \rightarrow \underline{m}$, pokud existuje zobrazení $h: \underline{n} \rightarrow \underline{k}$ takové, že:

$$d \circ h = f.$$

Definice 3. Řekneme, že zobrazení $d: \underline{n} \rightarrow \underline{l}$ zleva dělí zobrazení $f: \underline{n} \rightarrow \underline{m}$, pokud existuje zobrazení $g: \underline{l} \rightarrow \underline{m}$ takové, že:

$$g \circ d = f.$$

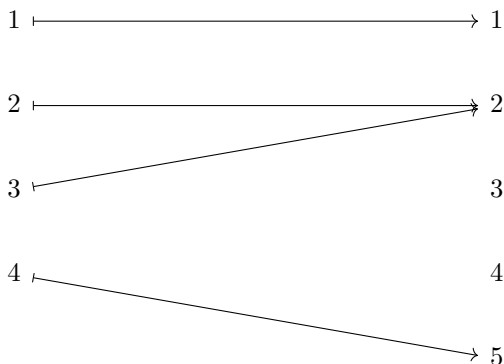
Na obrázku výše tedy zobrazení d zprava dělí zobrazení f , zatímco zleva je nedělí. Využijme tohoto příkladu k několika pozorováním.

V případě pravé dělitelnosti nutně potřebujeme, aby zobrazení d nějaké vzory zobrazilo na prvky 1 a 2 stejně jako zobrazení f . V opačném případě bychom mohli volit libovolné zobrazení h , ale složením těchto dvou zobrazení by nikdy nebylo f . Naopak pokud zobrazení d tuto podmínku splňuje, stačí sestavit h tak, aby každý prvek zobrazilo na prvek, který pak d zobrazí na příslušný obraz.

Nyní se zaměříme na levou dělitelnost a pokusme se vysvětlit, proč zobrazení g symbolicky zaznačené na obrázku nemůže existovat. Aby se složení g po d rovnalo f , musí být 2 zobrazena na 1; a 3 na 2. Toho ale nikdy nedocílíme, ať už g zvolíme jakkoli, protože $d(2) = d(3)$, a tak i jejich výsledný obraz bude stejný.

Abychom tato zjištění mohli popsat formálněji, potřebujeme se nejprve seznámit s termíny *obraz* a *koobraz*⁴⁾.

Obrazem zobrazení (značíme im) rozumíme podmnožinu množiny, do níž zobrazujeme, obsahující právě ty prvky, které mají nějaký vzor. Obraz našeho ukázkového zobrazení je tedy množina $\{1, 2, 5\}$.

Pojem koobraz je o něco komplikovanější a můžeme ho chápat jako duální k obrazu. K jeho definici využijeme relací. Relace mezi množinami A a B je nějaká podmnožina kartézského součinu $A \times B$. Řekneme, že prvek a je v relaci ρ s prvkem b , pokud $(a, b) \in \rho$, a píšeme $a \rho b$.

Relaci ρ na množině A nazýváme relací ekvivalence, pokud je reflexivní $(\forall a \in A: a \rho a)$, symetrická $(a \rho b \Rightarrow b \rho a)$ a tranzitivní $(a \rho b \wedge b \rho c \Rightarrow a \rho c)$.

⁴⁾ Anglicky „image“ a „coimage“, odtud i značení im a coim .

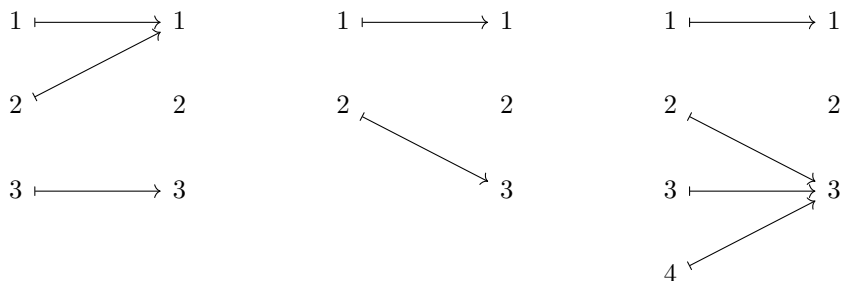
Uvažujme pro každé zobrazení f relaci ekvivalence $\sim_f$, která prvky rozdělí podle jejich obrazu tak, že dva prvky budou v relaci (píšeme $a \sim_f b$), právě když $f(a) = f(b)$. Koobrazem (značíme coim) potom rozumíme „rozdělení“ vzorů podle dané relace. Formálně jde o množinu takzvaných tříd ekvivalence, kdy každá třída sjednocuje prvky, které jsou navzájem v relaci.

Koobrazem tohoto zobrazení tedy bude množina $\{[1], [2] = [3], [4]\}$. Obsahuje tři třídy, které značíme podle jejich reprezentantů – třídu s prvkem 1, třídu s prvky 2 a 3 (které mají stejný obraz) a třídu s prvkem 4. Můžeme si všimnout, že každá třída koobrazu zobrazení odpovídá právě jednomu prvku obrazu a mezi těmito množinami existuje bijekce. Ve spojitosti s předchozími úvahami lze také vidět, že obraz nese informace stěžejní pro pravou dělitelnost zobrazení, zatímco koobraz charakterizuje vlastnosti, které nám pomohou popsat zobrazení z hlediska levé dělitelnosti. Tyto poznatky můžeme formálně shrnout následovně:

Lemma 1. *Nechť f je zobrazení $f: \underline{n} \rightarrow \underline{m}$ a d je zobrazení $d: \underline{k} \rightarrow \underline{m}$. Zobrazení d dělí zprava f právě tehdy, když $\text{im } f \subseteq \text{im } d$.*

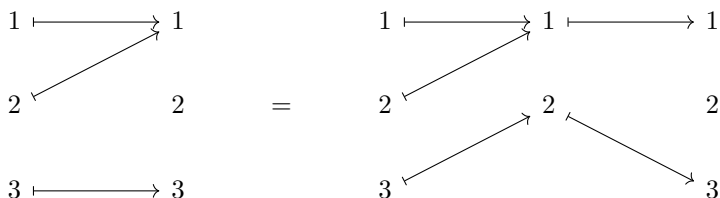
Lemma 2. *Nechť f je zobrazení $f: \underline{n} \rightarrow \underline{m}$ a d je zobrazení $d: \underline{n} \rightarrow \underline{l}$. Zobrazení d dělí zleva f právě tehdy, když $\sim_d \subseteq \sim_f$ ⁵⁾.*

V této souvislosti je zajímavé zamyslet se, jak bychom mohli zobrazení z hlediska dělitelnosti lépe charakterizovat. Zajímá-li nás pouze pravá dělitelnost, všechna následující zobrazení se zprava dělí navzájem, neboť jejich obrazy se rovnají, a jsou tak z pohledu pravé dělitelnosti „stejná“. (Podobně ve standardní teorii čísel můžeme čísla 5 a -5 považovat za stejná, co se týče vlastností dělitelnosti.)

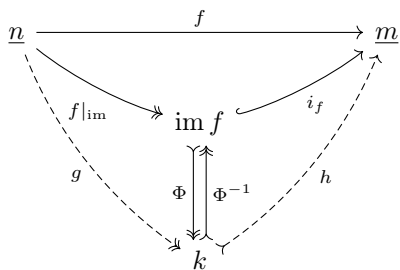

⁵⁾Tento vztah říká, že pokud jsou nějaké dva prvky v relaci podle zobrazení d , musejí být i v relaci podle zobrazení f . Jinými slovy, pokud d nějaké dva prvky „scvakne“, udělá to i f .

Všechna tato zobrazení mají jedno společné – můžeme je napsat jako složení nějakého zobrazení a injektivního zobrazení $\underline{2} \rightarrow \underline{3}$ s obrazem $\{1, 3\}$, například následovně:

Není těžké rozmyslet si, že analogickým způsobem lze každé zobrazení f rozložit na injekci po surjekci přes ordinál $\underline{k}$, kde $k = |\text{im } f| = |\text{coim } f|$, jak znázorňuje následující graf⁶⁾. Pokud všechna zobrazení, s nimiž pracujeme, zachovávají pořadí, existuje navíc daný rozklad jednoznačně.

Tento rozklad je z hlediska dělitelnosti velmi zajímavý, protože každé zobrazení rozdělí na dvě složky – surjektivní g , která nese informaci o koobrazu zobrazení (neboli nám říká, jaké prvky dané zobrazení spojí), a je tedy zásadní z hlediska levé dělitelnosti; a injektivní h , jež nese informaci o obrazu zobrazení a charakterizuje jej z hlediska pravé dělitelnosti.

Z toho také vyplývá, že pracujeme-li například pouze s levou dělitelností, injektivní složka zobrazení v našich úvahách takřka nehraje roli a levou dělitelnost nijak neovlivňuje. Pro jednoduchost tedy v takových případech můžeme úvahy zúžit pouze na surjektivní zobrazení (jejichž injektivní složkou je prostá identita). Analogicky pak pro práci s pravou dělitelností stačí uvažovat pouze injektivní zobrazení, aniž by došlo k újmě na obecnosti.

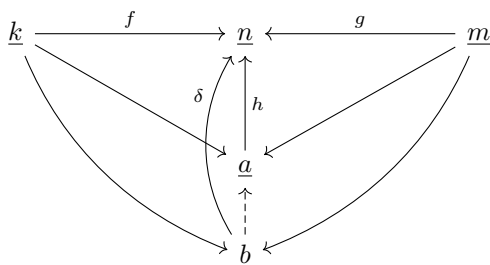
⁶⁾ Značením $f|_{\text{im}}$ rozumíme zobrazení $\underline{n} \rightarrow \text{im } f$ definované předpisem $f|_{\text{im}}(x) = f(x)$ a i_f je inkluze $\text{im } f \rightarrow \underline{m}$, tedy $i_f(x) = x$. Zobrazení Φ je bijekce.

Největší společný dělitel a nejmenší společný násobek

Jelikož dělitelnost pro konečná zobrazení vychází z teorie čísel, nabízí se pokusit se najít analogie i k dalším známým konceptům, jako jsou například největší společní dělitelé. V teorii čísel můžeme největšího společného dělitele kromě zřejmé definice zavést i jako přirozené číslo, které je dělitelné všemi společnými děliteli. Tato definice nám poslouží i v případě zobrazení.

Pravá dělitelnost

Definice 4. Mějme zobrazení f a g zobrazující na stejný ordinál $\underline{n}$. Pak jejich společným pravým dělitelem je každé zobrazení h , které zprava dělí jak f , tak g . Jejich největším společným pravým dělitelem nazveme každého jejich společného dělitele δ , který je zprava dělitelný všemi jejich společnými pravými děliteli.

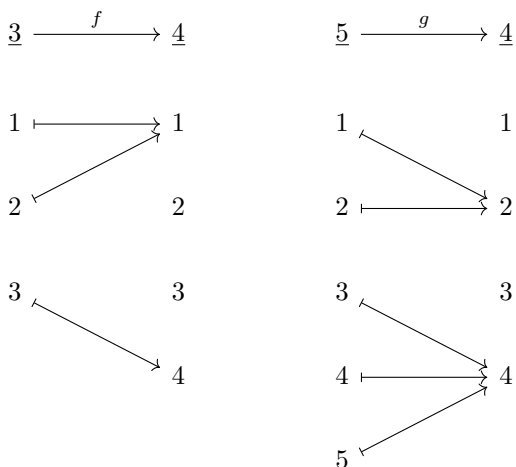

Pokusme se nyní obecně nalézt největšího pravého dělitele dvou zobrazení f a g . Už víme, že pro každého jejich společného pravého dělitele h musí platit $\text{im } f \subseteq \text{im } h$ a $\text{im } g \subseteq \text{im } h$, tedy i $\text{im } f \cup \text{im } g \subseteq \text{im } h$. Také jistě lze vždy zkonstruovat zobrazení δ na ordinál $\underline{n}$ tak, že $\text{im } \delta = \text{im } f \cup \text{im } g$. Podle podmínky dělitelnosti je zobrazení δ dělitelem f i g a zároveň pro každého společného dělitele h dostáváme $\text{im } \delta = \text{im } f \cup \text{im } g \subseteq \text{im } h$, odkud h zprava dělí δ . Našli jsme tedy společného dělitele, jenž je dělitelný všemi společnými děliteli, a tak z definice je δ největší společný pravý dělitel zobrazení f a g .

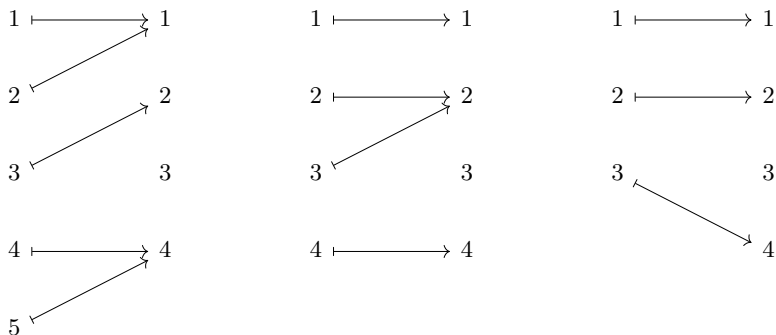
Můžeme si snadno rozmyslet, že zobrazení δ , která splňují podmínku $\text{im } \delta = \text{im } f \cup \text{im } g$, je nekonečně mnoho, neboť je můžeme sestavit z libovolné množiny k , kde $k \geq |\text{im } f \cup \text{im } g|$. My už ale víme, že všechna tato zobrazení jsou z pohledu pravé dělitelnosti totožná a stačí nám uvažovat pouze jejich společnou injektivní složku. Injektivní největší společný dělitel dvou zobrazení tedy vždy existuje jednoduše.

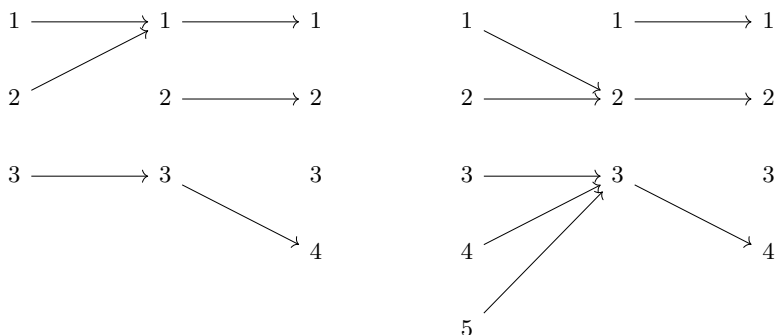
Tyto myšlenky lze ilustrovat na následujícím příkladu dvou zobrazení:

Jejich největším společným pravým dělitelem je každé zobrazení $A \rightarrow \underline{4}$ takové, že jeho obrazem je sjednocení obrazů $\text{im } f$ a $\text{im } g$, tedy $\{1, 4\} \cup \{2, 4\} = \{1, 2, 4\}$. Příklady těchto zobrazení vidíme na obrázku níže.

Jediným injektivním největším společným pravým dělitelem je zobrazení napravo. Můžeme se jednoduše přesvědčit, že skutečně dělí obě zobrazení f i g .

Pokud bychom namísto největšího společného dělitele hledali nejmenší společný pravý násobek, mohli bychom postupovat velmi analogicky, jak je vidět už při srovnání jejich definic.

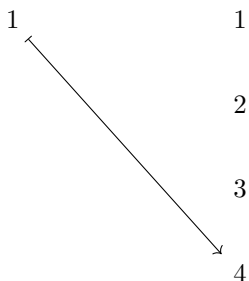
Definice 5. Mějme zobrazení f a g zobrazující na stejný ordinál $\underline{n}$. Pak jejich společným pravým násobkem je každé zobrazení h , které je zprava dělitelné jak f , tak g . Jejich nejmenším společným pravým násobkem nazveme každý jejich společný násobek ν , který zprava dělí všechny jejich společné pravé násobky.

Analogicky budeme pracovat i při jeho hledání, a budeme tedy pohlížet na obrazy zobrazení. Mějme tedy zobrazení f a g z předchozí definice a pokusme se najít jejich nejmenší společný pravý násobek ν .

Tentokrát o každém společném násobku h víme, že f a g zprava dělí h , a tudíž z kritérií dělitelnosti plyne $\text{im } h \subseteq \text{im } f$ a $\text{im } h \subseteq \text{im } g$, odtud $\text{im } h \subseteq \text{im } f \cap \text{im } g$. Jistě můžeme zkonstruovat zobrazení ν na ordinál $\underline{n}$ takové, že $\text{im } \nu = \text{im } f \cap \text{im } g$, a už snadno dokážeme, že takové ν je nejmenším společným pravým násobkem f a g . Stačí tedy ukázat, že také dělí jakýkoli společný pravý násobek. Pro ten platí $\text{im } h \subseteq \text{im } f \cap \text{im } g = \text{im } \nu$, a tedy opravdu ν dělí h .

Jelikož pracujeme s pravou dělitelností, opět můžeme klást podmínku injektivitu a nalézt injektivní nejmenší společný pravý násobek.

V případě zobrazení, se kterými jsme pracovali při hledání největšího společného dělitele, bychom potřebovali nalézt zobrazení ν s obrazem $\text{im } \nu = \text{im } f \cap \text{im } g = \{1, 4\} \cap \{2, 4\} = \{4\}$ a injektivní nejmenší společný pravý násobek ν by tedy vypadal následovně:

Lze upozorovat, že mezi děliteli a násobky zobrazení existuje dualita – mnohé definice, konstrukce i důkazy mají tutéž strukturu, jen pracují s jinými operacemi. Zajímavé je, že podobným způsobem můžeme dualitu nalézt i mezi pravou a levou dělitelností. Vyplyvá z kritérií dělitelnosti, na nichž pak stojí i veškeré úvahy při hledání největších společných dělitelů a nejmenších společných násobků. Nalezený popis konstrukce jednoho ze čtyř objektů nám tak dává návod, jak sestrojít i zbylé tři.

Levá dělitelnost

Abychom mohli z této duality vycházet, potřebujeme pracovat s analogiemi průniku a sjednocení obrazů.

Značením $f \cap g$ budeme rozumět množinu tříd ekvivalence $\sim_{f \cap g}$ definovanou následovně:

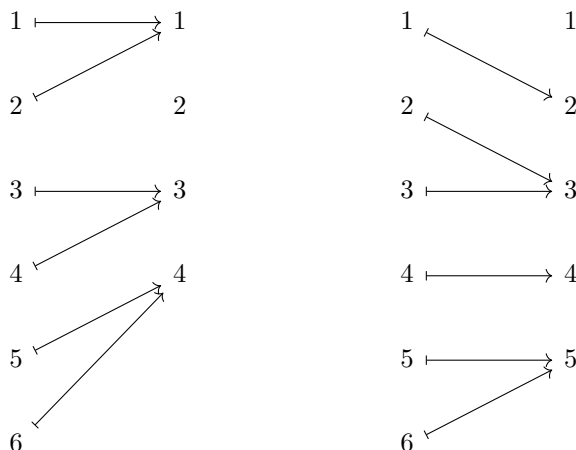
$$a \sim_{f \cap g} b \Leftrightarrow (f(a) = f(b) \wedge g(a) = g(b)).$$

Průnikem koobrazů pro nás tedy bude množina tříd ekvivalence sestavená tak, aby v jedné třídě byly všechny prvky, které mají stejný obraz jak v jednom, tak v druhém zobrazení.

Naopak jejich sjednocením v tomto kontextu rozumíme množinu tříd, které sjednocují prvky spojené alespoň jedním zobrazením a také prvky sjednocené „přes“ další prvky. Sjednocení koobrazů můžeme sestrojít algoritmicky: nejprve budou v relaci prvky a a b , pro něž platí $(f(a) = f(b) \vee g(a) = g(b))$. Dále budeme tvořit její tranzitivní obal tak, aby platilo $a \sim_{f \cup g} b \wedge b \sim_{f \cup g} c \Rightarrow a \sim_{f \cup g} c$.

Jinými slovy pro dvě zobrazení z množiny $\underline{n}$ platí $a \sim_{f \cup g} b$, právě když existují $x_1, x_2, \dots, x_j \in \underline{n}$ tak, že

$$f(a) = f(x_1) \wedge g(x_1) = g(x_2) \wedge f(x_2) = f(x_3) \wedge \dots \wedge g(x_j) = g(b).$$

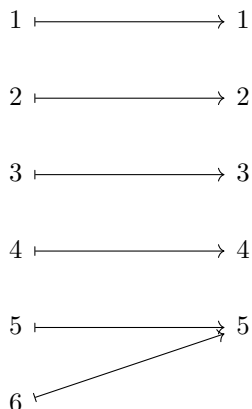

Např. průnikem koobrazů zobrazení na obrázku výše bude množina $\{[1], [2], [3], [4], [5] = [6]\}$ a jejich sjednocením množina $\{[1] = [2] = [3] = [4], [5] = [6]\}$. Na tomto příkladu lze vidět, proč relaci $\sim_{f \cup g}$ nestačí definovat analogicky k průniku jako $a \sim_{f \cup g} b \Leftrightarrow (f(a) = f(b) \vee g(a) = g(b))$. Tato relace by nebyla ekvivalencí, protože není tranzitivní a neplatilo by třeba $1 \sim_{f \cup g} 3$.

Definice největšího společného levého dělitele a nejmenšího společného násobku budou zcela analogické definicím uvedeným u pravé dělitelnosti, až na pořadí ordinálů. I dále můžeme postupovat stejně jako u pravé dělitelnosti. Mějme dvě obecná zobrazení f a g a pokusme se nejprve popsat jejich největšího společného dělitele. Pro každého společného dělitele h podle kritérií dělitelnosti platí $\sim_h \subseteq \sim_f$ a $\sim_h \subseteq \sim_g$, tedy $h(a) = h(b) \Rightarrow (f(a) = f(b) \wedge g(a) = g(b))$ a odtud $\sim_h \subseteq \sim_{f \cap g}$. Obdobně jako v případě pravé dělitelnosti není těžké se přesvědčit, že můžeme snadno zkonstruovat takové zobrazení δ , že $\sim_\delta = \sim_{f \cap g}$, a že toto zobrazení dělí f i g . Porovnáním s $\sim_h$ dostáváme, že δ zleva dělí všechny společné dělitele f a g , a je tak jejich největším společným levým dělitelem. Zjistili jsme, že největším levým dělitelem je zobrazení, pro něž platí $\text{coim } \delta = \text{coim } f \cap g$. Pokud bychom chtěli největšího společného levého dělitele určeného jednoznačně, budeme klást podmínku surjektivitu, neboť pracujeme s levou dělitelností.

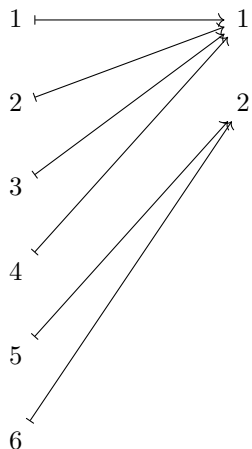
Největšího společného levého dělitele zobrazení výše bychom našli jako zobrazení δ s koobrazem $\text{coim } \delta = \text{coim } f \cap g = \{[1], [2], [3], [4], [5] = [6]\}$.

Ten surjektivní by tedy vypadal následovně:

A nakonec se podívejme na nejmenší společný levý násobek. Analogickými úvahami dospějeme pro každý společný levý násobek h zobrazení f a g k nutné podmínce $\sim_{f \cup g} \subseteq \sim_h$. Když sestrojíme zobrazení ν takové, že $\text{coim } \nu = \text{coim } f \cup g$, našli jsme násobek, který dělí všechny ostatní společné levé násobky, a tedy nejmenší společný levý násobek.

Surjektivní nejmenší společný násobek ν zobrazení z příkladu v této části tedy bude mít koobraz $\text{coim } \nu = \text{coim } f \cup g = \{[1] = [2] = [3] = [4], [5] = [6]\}$, jak vidíme na obrázku níže.

Závěr

Ukázalo se, že dělitelnost je možné smysluplně definovat i na jiných objektech, než jsou čísla.

Dělitelnost pro konečná zobrazení se nám podařilo popsat a díky kritériím dělitelnosti s ní můžeme rozumně pracovat – jak vidíme na příkladu hledání největšího společného dělitele. Na rozdíl od klasické dělitelnosti musíme rozlišovat pravou a levou dělitelnost, které jsou ale v mnohém velmi podobně strukturované. Díky jednoznačnému rozkladu můžeme s oběma dělitelnostmi pracovat zvlášť a zaměřovat se pouze na surjekce či injekce.

Stojí za povšimnutí, že celá práce s dělitelností nevyžaduje definici operace inverzní ke skládání, kterou by se ani pro obecná zobrazení nedalo smysluplně definovat. Také pro zobrazení nezavádíme operaci analogickou ke sčítání, a tak nemůžeme pokračovat ve stopách teorie čísel, například k dělení se zbytkem.

Poděkování

Tento článek vznikl na základě mé práce SOČ [3] vedené Mgr. Dominikem Trnkou, kterému bych chtěla poděkovat za všechny čas a úsilí, které mi při psaní práce věnoval. Poděkování patří také porotě soutěže SOČ za připomínky a cenné rady.

Literatura

- [1] Horák, P.: *Základy matematiky*. Masarykova univerzita, Brno, 2006. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/podzim2011/MA2BP_PAL1/Algebra-skripta.pdf
- [2] Růžicka, P.: *Divisibility in commutative monoids*. Karlova univerzita, Praha, 2019. Dostupné z: <https://www.karlin.mff.cuni.cz/~ruzicka/algebra191/lecture2-1.pdf>
- [3] Krejčí, T.: *Dělitelnost pro konečná zobrazení*. Práce SOČ, Masarykova univerzita, Brno, 2024.